

XVII.

Helsingørs Hospital.

I sin danske Klosterhistorie (S. 197) giver Daugaard en Udsigt over Klostrene i Helsingør og nævner her fem: et Franciskanerkloster, stiftet 1420 af Erik af Pommern, et Dominikanerkloster fra 1242, et Carmeliterkloster fra 1430, ligeledes stiftet af Erik af Pommern, St. Annæ Nonnekloster og Nicolaikloster. I den aller seneste Tid har imidlertid Dr. phil. Henry Petersen paavist²⁾, at Tallet i Virkeligheden maa reduceres til tre, da Dominikaner- og Nicolaikloster er det samme, ligesom ogsaa Franciskaner- og St. Annæklostret; samt at det sædvanligvis under Navnet Hospital gaaende Kloster ikke har tilhørt Dominikanerne, men Karmelitermunkene, — en Fejl, som væsentlig hidrører fra, at man har overset et af Christian 3 udstedt

²⁾ Aarbøger f. nord. Oldk. 1879. S. 65.

Gavebrev af 1541 ¹⁾, hvorved han skænker St. Mariæ Kloster (som af Hofman urigtig kaldes Graabrødre-) til deraf at indrette et Hospital, da det forrige (Sortebrødre-klostret) var for lidet.

Den lutherske Lære havde da omsider holdt sit sejr-rige Indtog i Helsingør, dog først efter en haardnakket Modstand især fra den talentfulde Dr. Anders Christiensen, Prior i Karmeliterklostret, og Sognepræsten Mester Anders Jepsen ²⁾. Klostret, som engang havde huset inden sine Vægge den bekjendte Lektor Povl Helgesen og Frants Vormordsen, blev nu 1541 omdannet til et Hospital for at »the arme, siughe och saare Mennisker maathe ligge vdi, ther vthi theres By«.

Blandt dette Hospitals Archivsager ³⁾ — som alle rummes i tvende Skabe — findes de gamle Regnskaber fra 1544 af, som med enkelte mindre Afbrydelser fortsætte sig ned til vor Tid. Paa det ældste bevarede Regnskab staar B. 1544, det næste er mærket C. 1546, da nemlig det første ogsaa medtager 1545 og enkelte Oplysninger om 1546. Tillige er der rundt om i dette, ofte hvor der knap var Plads, indkilet smaa Bemærkninger, af hvilke enkelte endog gjælde for 1548 og 1550; alle disse senere Tilføjelser ere skrevne med samme Haand som det oprindelige. Affatteren af disse ældste Regnskaber nævner sig ikke ved Navn; kun etsteds i Bogen for 1548 staar: »item annammeth aff myn søster Barrabra Monssesdotter i Helsindbor.« Da det ældste Regnskab fører Mærket B., maa vi antage et ældre nu tabt for det nyomdannede Klosters første Aar; i Bogen for 1544 findes ofte Henvisninger til et saadant tidligere (»then første myn boeg med A.«). Disse Regnskaber ere dog ikke de eneste,

¹⁾ Hofman, Foundationer og Gavebreve VII, 75.

²⁾ Ny kirkehist. Saml. V. 772.

³⁾ Efter et vistnok hjemlet Sagn skal i dette Aarh. adskillige Archivsager være vandrede til — en Spækhøker for at tjene til Indpakkingspapir.

som denne Anonymus har ført, han siger selv: »Item findes wtti myn store regenschaffs boeg med pergment, folio 184 osv.«, men nogen saadan Bog rummer Archivet ikke mere, ligesom de 183 andre Numre næppe have undgaaet Tidens gnavende Tand.

Enkelte Steder ¹⁾ findes omtalt et Helligesthus i Helsingør, dog uden nærmere Oplysninger om, hvor dette har ligget. De ældste Regnskaber nævne ogsaa dette Helligesthus. Tillige vil man blive opmærksom paa, at medens Regnskabets Titelblad har til Paaskrift: »Boeg oc register hues Jeg haffuer opbaarett oc saa wdgiffuett paa the arme siuges wegne i hospitalet«, staar der indeni over denne Indtægts- og Udgiftsliste: »thette effther^{ne} ær opbaarett paa helligesthus wegne«; nogen Opbærelse paa Hospitalets Vegne findes intetsteds. Fremdeles staar paa samme Titelblad: »Register paa huss oc iorder, som doctor Anders tillhørde, oc effther hans dødt tilkommer the arme i hospitalet«; men paa det tilsvarende Sted i selve Bogen: »Register paa the huss oc jorder, som doctor Anders haffuer hagdt wnder siig oc nu tilkomme the fattige [i] helligesthus.« Medens der altsaa paa Titelbladet staar »Hospital«, nævnes indeni Bogen paa de tilsvarende Steder »Helligesthus«, hvilket tyder paa, at disse Udtryk ere synonyme.

De ældste Regnskaber indeholde ofte ret interessante kirke- og kulturhistoriske Oplysninger; nedenfor skulle vi anføre nogle:

Item tredie dag poske anno etc. 1544 købte Anders bagere thet tømmer, som wor opsætt i helligesthuss haffue, oc bleff fløtt fran S. Nilaus, som bleff wurdereddt aff thisse effther^{ne} borgere, Seurin Monck, Hans Hoffmand, Jens Monssen, Andriis smed, Arent reebslaere, neruerindes Henrick smed, for xxx $\frac{1}{2}$ danske, meth borgmesters oc raads oc helligest-

¹⁾ Aarsberetn. for Gehejmearkivet IV, T. 14—19. Helsingørs Thingbøger 1550—55.

huss forstanders samtøcke, att betale till trende tiider, S. Laurentii dag, alle helgen dag oc fastelaffuen nest kommandes.

Item ananmett aff Hans Finbo ij daler fredaghen for S. Michels dag, som Henrick smed Schotte oc hans hustru her i byend hagde giffuett the arme i helligesthus till siele gaffue, hues siele gudtt aldmect^e benænde. (1545).

Nota. Item anammede Henrick smed selff j t^e torsck fredaghen effther ascensionis domini, som Jep cantor wd-sende paa Jens Feylers wegne paa Gilleleye, hand gaff till byend sagefald, for hand hagde slages, oc raadett wnthe the fattiiige samme tonne torsck (1544).

Item fick Jep Schelmssen viij β løffuerdaghen effther visitationis till j par sko, then dreng schulle [haffue], som følger hannem wdtt i termen (1544).

Item fick Jep Schelmssen vj alne graatt klede, alen for ix β, mandaghen effther omnium sanctorum, som hannem wor loffuett, for handtt gick i termen i fiord. (1544).

Nota. Item anammede Henrick smed j fierding smør aff Borgmester Sandner Leyel, som hand hagde procurerett the fattiiige till, ther hand war i Købnehaffuenn. (1544).

Nota. Item end betalde Mette Blancks vij ½ danske aff then draebs saeg paa Per schriiffueres wegne till Her Peder Bendtssens budtt aff Skeffuinge, som findes i then gamle boeg hooss registerett paa draebs sager. (1545).

Nota. Item samme tiidtt (1545) oplæsde ieg myn busse oc anttuordede Henrich smed j daler wtti alle honde penninge till hielp att køffue for.

Item end anttuordede ieg hannem v ½ danske aff lag-sens penninge, som brødrene pleye att komme the fattiiige mett till hielp, att kiøffue siig for, hues hand behøffuede till fætalgie.

Item regnede Borgmester Sandner Leyel samme tiidtt (1546), neruerindes for^{ne} dannemend, hues handtt haffuer forstractt the fattiiige i helligesthuss, siiden handtt siist giorde regenschaff i then andre myn boeg; tha beløff siig eth hundrett ix ½ viij β danske, helligesthuss bleff hannem schuldig till thenne dag.

Her paa sagde Borgmesther Christiern meg siiden, att handtt hagde anttuordett Borgmesther Sandner paa thette regenschaff j kalck, som hørde till S. Gertrud althere, wtti hans betalning. Handtt weedtt selff att giøre rede, huadtt handtt weyde. (Den sidste Bemærkning er senere tilføjet; og desuden er i Randen skrevet med en anden Haand: „weyde samme kalch xxvij lodt“).

Item endtt anammede borgmesther Sander xl daler for j mand draebs saeg, Per Godttske tijngede aff meth Per Joenssens søn i Yessløffue anno 1550, som findes wtti then helligesthus boeg, hooss andre mand draebs sager, meth A.

Item anno etc. 1544 fredaghen effther ascensionis domini kom Elnes dotter aff Himlolt wtti hospitalet oc gaff mett hende indtt j koo oc j brygge kedell. Thenne koo anammede Henrick smed strax.

Item thenne brygge kedell wurderede Seurin kellesmeth for x ½, og for^{ne} Elnes søn Rasmus anammede till siig att giiffue the fattige ther for j fædtstuddt i efftherhøst. Thenne studdt anammede Henrick smed selff S. Mechels dag; ther meth ær thette klartt.

Item anno 1550 gaff Greers bagers suendtt seg i helligesthus, oc wor selff till tinge oc ther giorde the fattige till hans arffuinger effther sijn dødt, oc ther meth droo ther indtt.

Item siiden naaghen tiidtt ther effther hagde handtt sendtt tuenne mendtt, som wor Seurin muere oc Jørghen guldsmeth, till helligesthus forstandere oc gaffue till kiende, att handtt wor tillwandtt att wære wtti arbeyde paa sijtt embede. oc huor som handtt schulle bliiffue sijn tijdtt i helligesthus, schulle handtt icke lenge leffue, ther fore begierede handtt att maatte bliffue løs aff samme sijtt løfte, oc giøre the fattige skell baade for kost tering oc huss, oc nyde thet, handtt hagde giortt the fattige till sijn arffuing, quijtt oc frij ighen till seg oc syne arffuinge. Saa wor Borgmesther Sander oc ieg offueruerendes meth thisse ij for^{ne} mendtt, att Greers bleff saa fordraghen paa the fattiges wegne, att schulle giiffue them xx daler, och fick ther meth sijn hond løss. Ther aff schulle handtt strax be-

tale the fattiiige x daler. Huilche handtt haffuer fornøjghet borgmesther Sander, oc findes her tilbage j then samme boeg att være hannem betaldtt paa then gieldtt, the fattiiige ær hannem schuldig. Item the andre x daler haffuer handtt loffuett oc forplichthet seg, att naar wor herre kalder hannem, schulle the fattiiige haffue them effther hans dødtt, før endtt hans arffuinger naagheth befatte seg meth hans goettz att arffue.

Item Hans snedkers gord, som handt gaff ind i helligesthus meth siig oc syn hustru, oc ther aff ganger iij ʒ iordschyld til S. Rochi altere, then schall giiffues till mester Anderses procuratoer, oc hues offuer [bliffuer], schall Hans snedker beholde sijn liiffues tiidtt til kleder oc sko.

Item aar etc. 1548 fredaghen effther pindtze dag leyde Asgud Mechilssen j plaess paa helligesthus kerckegaard op till kerckedørren att wille bygge eth huess paa till sijtt foder att legge wttj, oc bleff samme plaettz sætt hannem for xij ʒ om aarett, att nyde wttj sijn tiidt oc siin husfrues tiidtt. Item nu haffuer Asgud bygdtt siig en hestemølle ther, oc bruger kerckegorden att aghe wdtt oc indtt till møllehusedtt. Hues the, som forstandere ære, kunde liide her om, haffue the ther att raade for. Her mett will ieg haffue them paa myndtt¹).

Item onsdaghen effther Martinj anammede ieg vij ʒ danske aff Her Jep aff Esserom, som wor then fierde penning aff then hans iordskyld, ieg haffuer paa hans wegne opbaarett, siiden først ieg wor ombedett then att opbære, oc thisse vij ʒ schulle the fattiiige i hospitalett haffue. (1546).

Item anammett aff Hans M(e)ckelssen iij ʒ husleije for j aar aff een Asguds boder, handtt gaff till helligesthus oc wttibode. Sagde handtt att være end nu schuldig j marck, schall betale meth thet første (1547).

Item anammett aff Per Hanssen tolder samme dag xvij ʒ danske, som wor aff then busse, handtt haffuer paa siitt schriieff kammer. oc ær procurerett aff søfarne folch i thette aar (1547).

¹) Dette Stykke om Asgud er vistnok senere tilføjet. — De følgende Uddrag ere af Regnskabet, mærket C. 1546.

Item anammede ieg aff Herluff Trolle fredaghen effther S. Jacobj dag xl ʒ danske, som Erlige welburdige mendtt Børge Trolle, Aruidtt Trolle, Herluff Trolle oc Niels Trolle meth thores metharffuinge haffue giiffuett the fattige wttj helligesthus her i Helsingør till en hukommelse effther thores salige fader, Erlig welburdig Mandtt oc Streng Ritther Her Jacob Trolle till Lilløø, hues siell gudtt almect^e wære naadiig oc barmhertig till euig tiidtt. Then tiidtt ieg selff thalde thisse penninge, tha war ther xiiij β offuer thisse for^{ne} xl ʒ. (1548).

Item opboret aff Lauritz Jude, som boer wttj S. Nilaus closter, samme dag iiij ʒ husleye aff thet huess, handtt wttiboer; schulle wærett wdtgiiffuett Michaelis.

Item opboritt aff Boijld Henrick Pouelssens j ʒ danske for ij aars leye aff then koollhaffue, handtt haffuer wttj leye, liggendes wttj S. Nicolaj closter; schulle wærett wdgiiffuett nu Michaelis forgangen.

Item anden ny aars dag 1549 anammede ieg aff Rasmus bagere xxj ʒ danske for ij aars mølleleye aff helligesthus mølle; schulle wære wdgiiffuett Michaelis nu siist forgangen.

Item S. Knudtt hertogs dag anammede ieg iiij ʒ aff Christiern Jude, husleye aff thet huess nedre paa S. Nilaus kirkegord wed ringeporten, handtt wttj boer; schulle wærett wdgiiffuett Michaelis forgangen.

Item annammede ieg xx ʒ aff Henrick smed i helligesthus tiisdaghen for palme søndag, som handtt hagde opboret aff Herloff Trolle for j skab, handtt kiøbte, som stoed i sachristett. (1549).

Item annammett aff Jacob skingere iij ʒ tiisdagen effther Canutj regis for v aars leije, aff then hauue, som Lionardus smedz børn haffue i leije aff helligesthus, liggendes hooss graffuen, oc ær nu paa ny leije siden poske sijst forgangen. (1549).

Item annammett j daler aff Jens Moenssen, som een hollendere schipper fick hannem att anttuorde meg, som handtt gaff the fattige wttj gudz naffn.